Călătorii ale sinelui către autenticitate

ION CORDONEANU

Știam din vremea liceului, când începusem să citesc filosofie, de recomandarea adresată începătorului, purtând cu sine, în subtext, am spune, dorința de a-l elibera de exigența unui program, a unei liste de lecturi, a unei metode sau sistem: în filosofie se poate intra prin orice carte sau orice autor; cu alte cuvinte, importană este mai întâi dispunerea și căutarea de ordin personal, așezarea pe cale. Cartea lui Sandu Frunză, *Căutarea autenticității în era digitală. Eseuri despre poezie, filosofie și spiritualitate* (Editura Eikon, București, 2023), ilustrează cu asupra de măsura tocmai această idee: nu e musai să intri în filosofie fiind în căutarea unui sistem, condiția necesară este una singură – aceea a autenticității. Această singură exigență sau, într-o analogie cu limbajul noician, această *Închidere care deschide*, prezentă în textele care constituie volumul lui Sandu Frunză, recuperează sensul originar al filosofiei așa cum era înțeleasă și practicată de Socrate, fiind reflectată în chiar denumirea acestei preocupări atât de omenești, căci *filosoful* este cel care iubește și caută înțelepciunea. Sandu Frunză anunță această pre-dispunere chiar în titlul cărții iar cititorul care dorește să-și clarifice raportul cu sine în vederea dobândirii autenticității, este invitat să o facă pe trei căi: poezia, filosofia și spiritualitatea. Profesorul Frunză asumă, încă din *Cuvântul introductiv*, acest mieze tare al filosofiei – sau, mai degrabă, al *filosofării* – pentru a-i propune cititorului șase eseuri care constituie un „puzzle imaginar în care fiecare se pune pe sine cu propriul său chip, cu propriile întrebări și răspunsuri, cu propriile sale căutări ale căilor care pot duce la aflarea autenticității" (p. 11).

Ideea atât de dragă și plină de sens pe care profesorul Frunză o dezvoltă în altă parte*, „cât tehnologie, atâta filosofie", este reluată și dezvoltată aici sub forma „avem nevoie în viața noastră de atâta poezie, spiritualitate și filosofie cât tehnologie pătrunde". Ea constituie firul care leagă și dă unitate studiilor prezentate în volumul *Căutarea autenticității în era digitală* și trebuie înțeleasă ca standard de viață pe care autorul l-a exprimat și cu alte ocazii: „datorită dezvoltării noilor tehnologii ale comunicării, dacă vrem să recuperăm ființa umană, cea aflată mereu în criză, avem nevoie de atâta tehnologie, cât filosofie lăsăm în viața noastră. Acesta ar trebui să fie standardul nostru de viață" (Conferința intitulată „Comunicarea ca mod de viață în era digitală" a fost organizată de Școala Doctorală de Istorie și Centrul de Studii Interdisciplinare „Silviu Dragomir" ale Universitatea din Oradea, 11 mai 2022).

Această cale esențializată de profesorul Frunză începe de la – și se încheie cu – întâlnirea cu sinele aflat în căutarea autenticității. Convingerea autorului este că fiecare ființă umană are la îndemână formele prin care autenticitatea poate căpăta sens și consistență, odată ce are lor întoarcerea spre temele și preocupările care se adresează umanității sale. De aceea, în opinia autorului, într-o lume a tehnologiei, tehnologiile sinelui reprezintă „îngemănarea preocupărilor legate de tehnologie cu creativitatea ce vine dinspre poezie, spiritualitate și filosofie"– de aici, fiind așteptată o nouă deschidere a ființei umane spre sferele metafizice ale regăsirii de sine (p. 12).

Primul eseu inclus în carte (*În căutarea autenticității. Filosofie și poezie...*), dincolo de așezarea personală, pune în lumină una din presupozițiile heideggeriene despre limbă, dar reinterpretată: revelarea ființei devine în expresia profesorului Frunză formă de integrare, modelare și depozitare a sacrului iar poezia și filosofia moduri ale unei conștiințe simbolice adecvate la cotidian, deci moduri de viață. Ne amintim, așadar, cum cei vechi înțelegeau astfel filosofia și, pentru a face un arc peste timp, cum, după Heidegger, „în chip poetic locuiește omul". Conștiința astfel re-construită/re-așezată ar fi, o spune Sandu Frunză cu claritate și convingere, capabile să intre în logica trăirii unei vieți autentice adecvate lumii erei digitale.

Eseul dedicat valorificării ontologiei sacrului propuse de Mircea Eliade pune în lumină tensiunea dintre experiența sacrului și era digitală. Profesorul Frunză pleacă de la premisele dezvoltate de Eliade în teoria sacrului și susține că în comportamentul omului care trăiește în lumea tehnologiei digitale se conservă și se manifestă modul de gândire specific lui *homo religiosus*. Principiul din spatele acestei observații este acela că sacrul, ca element constitutiv al conștiinței, reprezintă fundamentul care generează organizarea existenței în totalitatea ei. Or, plecând de aici, Sandu Frunză dezvoltă o veritabilă cheie de interpretare a manifestărilor omului digital: 1. Putem vorbi de o filosofie a sacrului ca depozitară a nevoii de sens, semnificație și autenticitate a omului digital; 2. Simbolistica centrului și situarea în lumea reprezentată ca rețea funcționează ca structuri simbolice responsabile pentru modul de manifestare a omului în lumea digitală; 3. Situarea în spațiul virtual și valorificarea lui ca spațiu sacru reprezintă o tendință dominantă a omului actual și se datorează unor premise arhetipale; 4. Putem înțelege módele recente construite în jurul unei filosofii motivaționale ca ilustrare a nevoii de mituri și povestiri centrate pe experiențele sinelui în spațiul virtual. Fin hermeneut, Sandu Frunză observă că reconstrucția în termenii ontologiei sacrului a modului în care omul contemporan se situează în realitatea virtuală relevă forme complexe ale tendinței de transcendere care ilustrează nevoia omului de a controla ritualic accesul la realitate.

Spiritualității în sensul larg acceptat într-o societate desacralizată îi este rezervat eseul *Tehnici meditative în căutarea echilibrului și autenticității*, în care autorul constată că, pentru omul occidental, tehnicile de meditație de inspirație orientală au devenit instrumente cotidiene utilizate în plan personal, profesional sau relațional, având ca scop dezvoltarea personală. Apărute în societăți arhaice non-europene, aceste tehnici sunt asumate inițiatic de omul societății de consum din dorința recuperării echilibrului interior și a câștigării autenticității personale și cu scopul îmbunătățirii vieții cotidiene, dovedindu-și eficacitatea prin practicarea lor în diverse planuri ale existenței și reunificarea celor patru dimensiuni ale existenței umane, fizică, socială, personală și spirituală (p. 90). ■■■

* Sandu Frunză, *Comunicare și consiliere filosofică*, (București: Eikon, 2019), 7; Sandu Frunză, „Philosophical Counselling, Personal Brand, and Social Networks in the Digital Era", *Synthesis Philosophica*, vol. 36, No. 1 (2021): 39-54.

Două capitole mi se par de o importanță majoră pentru contribuția referitoare la rolul filosofiei în lumea secolului 21 și a dimensiunii aplicative a acesteia: cel referitor la consilierea filosofică înțeleasă ca instrument util pentru căutarea autenticității în viața cotidiană și cel referitor la Inteligența culturală, Inteligență spirituală și consiliere în era IA. Sunt cunoscute preocupările profesorului Frunză în planul consilierii filosofice și abordarea sa din perspectiva practicii filosofice. Voi reține din primul capitol doar două aspecte, după părerea mea importante, pentru înțelegerea contribuției pe care filosofia o poate avea astăzi: mai întâi, convingerea de la care pleacă autorul în construcția propriei metode de practică a consilierii filosofice, aceea că ea se constituie într-un răspuns la sentimentul crizei pe care o trăiește omul contemporan într-o lume desacralizată; apoi, importanța pe care Sandu Frunză consideră că trebuie să o aibă iubirea în înțelegerea problemelor existențiale și în soluționarea diverselor crize cu care se confruntă clientul, importanță care, pentru cel care scrie din perspectiva practicianului, este evientă în toate dimensiunile condiției umane. În capitolul referitor la Inteligența culturală, Inteligență spirituală și consiliere în era IA, după clarificarea unor aspecte de ordin teoretic, utile dezbaterii, autorul orientează analiza către sfera de aplicabilitate a consilierii filosofice în direcția provocărilor aduse de IA, a leadership-ului (filosofie managerială, filosofie a succesului) și a diversității culturale.

În discuția referitoarela leadership, Sandu Frunză afirmă că, prin apelul la consilierea filosofică, liderii își dezvoltă gândirea strategică și capacitatea de abordare a provocărilor cu care se poate confrunta o afacere. Consilierea filosofică contribuie în managementul organizațional și al comunicării organizaționale, valorificând eficient rezultatele științelor preocupate de problema inteligenței. Cu această ocazie, autorul constată că „dezvoltarea Inteligenței Culturale se pretează abordărilor specifice practicilor filosofice" (p. 154), deoarece, conform autorilor de referință, ea este singura abordare a leadersip-ului intercultural înrădăcinată în mod explicit în teoriilor contemporane ale inteligenței.

Definiția consacrată a conceptului de Inteligență Culturală cu care Sandu Frunză lucrează și își dezvoltă tezele este: „capacitatea de a funcționa eficient în culturile naționale, etnice și organizaționale". Prin urmare, ea reprezintă un mod de gîndire și de acțiune și are mereu în fundal o perspectivă pluralistă asupra situării individului față de sine și față de ceilalți, fără a fi caracteristică unei culturi, poate fi învățată, asumată și practicată în orice mediu multicultural sau intercultural (p. 147). Această definiție îi oferă autorului posibilitatea să considere că „cultivarea Inteligenței Culturale este parte a unui asemenea program de recuperare a propriei noastre umanități prin străduința constantă de a intra în dialog și a crea o platformă de conviețuire armonioasă cu cei care, deși sînt atît de asemănători cu noi, ne apar ca diferiți. Putem accepta că noile tehnologii ne pun în fața unor creații foarte inteligente, pe care am putea să le percepem nu doar ca pe o alteritate de un tip cu totul special, ci și ca pe o amenințare. Însă, marile provocări cărora trebuie să le facem față în mediul profesional sînt, în continuare, cele ale interacțiunilor cu ființe umane care aduc propriile lor experiențe în contextul relațiilor de muncă și în interacțiunile cotidiene. De aceea, trebuie să acordăm o importanță sporită diferențelor culturale, din perspectiva fiecărui angajat în parte, dar mai ales din perspectiva asumării Inteligenței Culturale de către liderii formali și cei informali ai organizațiilor" (p. 149-150). De pe poziția teoreticianului și a practicianului deopotrivă, profesorul Frunză exprimă aici convingerea fermă conform căreia putem face față provocărilor pe care le aduce în viața noastră Inteligența Artificială prin dezvoltarea Inteligenței Culturale și a Inteligenței Spirituale.

Am rezervat finalul acestui text pentru a remarca tema iubirii pe care Sandu Frunză o pune în legătură cu existența ființei umane în societatea de consum. Poate că, la prima vedere, pare o alăturare nenaturală, dar autorul reușește să pună în valoare valențele complexe ale unei dimensiuni atât de specifice omului, chiar prin raportarea la un context în care am putea considera că ne-am adaptat cu oarecare succes. Într-o societate atât de conectată, structurată și dominată chiar de diverse forme de comunicare, ce s-ar mai putea spune relevant despre iubire și cu ce ar putea să contribuie reflecția în legătură cu ea? Sandu Frunză este aici categoric și în cuvintele sale doresc să închei această scurtă referință la carte: „Celebrarea iubirii invocată în comunicarea comercială vizează un registru persuasiv care pune în valoare tot ceea ce este semnificativ din punct de vedere al condiției umane. Indiferent de maniera în care vor evolua ființele umane în era digitală, iubirea va da mereu conținutul cel mai de preț în căutarea autenticității" (p. 15).

Despre o carte apărută cu ani în urmă, în care un alt autor propunea, la fel, trei călătorii (prin poezie, teologie și politică), scriam că nu te poți angaja în aceste călătorii decât dacă *nu mai ai altceva de făcut*. Același lucru îl cred și acum, scriind despre cartea lui Sandu Frunză, *Căutarea autenticității în era digitală. Eseuri despre poezie, filosofie și spiritualitate*: lectura acestei cărți o poți face numai dacă te oprești din alergarea cotidiană și așezi între paranteze, temporar, lumea – este exercițiul pe care îl face cu sine nu doar un cititor și iubitor de filosofie, ci oricine care caută să se instaleze și să viețuiască acolo de unde se poate vedea mai bine totul: în sine.

Acum, ca și atunci, consider că este esențial ca exercițiul lecturii unei cărți de această factură să fie înțeles ca o călătorie în trei trasee, în care faci un ocol pentru a reveni în locul de unde ai plecat dar cu un câștig, cu ceva adăugat la ființa ta.

■■■

ANUL VIII | NR. 5-6 (79-80), 2024 | 96 PAGINI | 10 LEI

NEUMA®

www.revistaneuma.ro

REVISTĂ DE CULTURĂ

Editată de Asociația Culturală NEUMA

APARE SUB EGIDA UNIUNII SCRIITORILOR DIN ROMÂNIA

Alegeri la USR:

Poetul și prozatorul VARUJAN VOSGANIAN a fost ales președinte

Eseistul ANGELO MITCHIEVICI este noul vicepreședinte

INVITAȚI SPECIALI:

Gheorghe Grigurcu

Lucian Vasiliu - laureatul Premiului Național „Mihai Eminescu"

Hanna Bota

Ion Cristofor

Răzvan Voncu

STUDII CRITICE ȘI ESEURI:

Ramiro Sofronie
Gheorghe Glodeanu
Iulian Băicuș
Elena Abrudan
Sunduz Curtseit
Carmen Duvalma

EVENIMENTE:

Premiul Național Lucian Blaga
Ioan Es. Pop

Premiul Național Tudor Arghezi
Gabriel Chifu
Ion Bogdan Lefter